

วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University

ISSN 0858-8325 ๑ ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐

บทบรรณาธิการ

สร้างพระเครื่อง : อย่างไรเป็นบุญ อย่างไรเป็นบาป

ก่อนที่คนไทยจะนับถือพระพุทธศาสนา เรานับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อนและก่อนนับถือศาสนาพราหมณ์ เรานับถือผีมาก่อน ก่อนจะนับถือผีก็คงนับถือธรรมชาติมาก่อน ธรรมชาติมีทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ มนุษย์พึ่งธรรมชาติและกลัวธรรมชาติ พืชและสัตว์ในธรรมชาติก็มีทั้งที่เป็นประโยชน์และเป็นภัย เมื่อกลัวภัยก็ต้องหาทางแก้หรือทางป้องกัน มนุษย์เชื่อว่าสิ่งที่มีเดชอำนาจหรือสิ่งที่ผิดธรรมชาติ รวมทั้งแร่หรือหินบางชนิดสามารถป้องกันภัยได้ เช่น ปกติเขี้ยวหมูป่าจะกลวง เขี้ยวเสือจะตัน คนก็เชื่อว่าเขี้ยวหมูตันและเขี้ยวเสือกลวงมีฤทธิ์ข่มหรือต้านภัยจากสัตว์ที่มีเขี้ยวมีงาได้ หินที่มีรูปร่างเหมือนเสือนำมาแขวนป้องกันภัยจะทำให้ตัวมีตะแบกเป็นที่คร้ามเกรงของคนอื่นได้ หยก เมฆพัด ตะกั่วป่า เหล็กไหลเป็นแร่

ธาตุศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหล่านี้มนุษย์นำมาติดตัวไว้เป็นเครื่องรางสิ่งที่เป็นเครื่องรางเหล่านี้และสิ่งที่มีธรรมชาติธรรมดาๆ หากบุคคลที่มีอำนาจในตัว อำนาจจิต อำนาจเหนือธรรมชาติหรืออำนาจที่ได้รับจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากเทวดาได้ประสิทธิ์อำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้นลงไว้ ก็ทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นของขลังใช้ป้องกันอันตรายในเรื่องนั้นๆ ได้ เครื่องรางกับของขลังจึงเป็นคำที่ใช้คู่กันและเรียกรวมๆ กันไปเพราะของที่มีพลังอำนาจโดยธรรมชาติเมื่อนำมาประสิทธิ์พลังแล้วก็ยังมีพลังอำนาจยิ่งขึ้น

เมื่อคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาก็มีธรรมเนียมการสืบทอดศาสนาด้วยการสร้างพระพุทธรูปทั้งใหญ่และเล็ก พระพุทธรูปเล็กๆ นั้นสร้างเป็นองค์ๆ ก็มี เป็นแผงก็มี มักสร้างจำนวนมากๆ เช่น ๘๔,๐๐๐ องค์ แทนพระธรรม

๘๔,๐๐๐ พระธรรมชนันท์ พระเหล่านีเก็บไว้ในสฤปเจดีย์ เพื่อวันหน้าเมื่อศาสนาสิ้นไป คนรุ่นหลังได้พบก็จะรู้ว่าเคยมี ศาสนาอยู่ อาจจะฟื้นฟูศาสนาขึ้นได้ การสร้างพระดังกล่าว อาจสร้างด้วยดิน โลหะ หรือของผสมที่ประกอบด้วยดินหรือ โลหะกับสิ่งมงคล และสิ่งที่มีฤทธิ์อำนาจ จึงนับถือกันว่าเป็นของขลัง ยังมีการปลุกเสกด้วยพระคาถาก็ยิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในภาคใต้ของประเทศไทยแต่โบราณก็มีการนำเอ้ากระดุก บรรพบุรุษมาผสมกับดินทำเป็นพระพุทธรูปเล็กๆ เก็บไว้ ตามถ้ำ ซึ่งอาจเป็นความหวังว่าพระพุทธรูปจะนำท่าน ผู้นั้นไปสู่สุคติ และเมื่อปั้นเป็นรูปทรงแล้วก็จะไม่มีผู้ทำลาย อีกทั้งเป็นการสืบทอดศาสนาด้วย

เมื่อพระพุทธรูปเล็กๆ ได้ผ่านพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ เช่นนี้ก็นิยมกันว่าเป็นของขลัง จึงนำไปติดตัวเช่นเดียวกับ เครื่องราง จึงเรียกว่าพระเครื่องราง คือเครื่องรางชนิดที่เป็นพระพุทธรูป นานเข้าก็เรียกย่อๆ ว่าพระเครื่อง การสร้างพระเครื่องเป็นของขลังใช้ป้องกันภัยอันตรายนี้มี หลักฐานในจารึกแผ่นทองที่ได้จากกรุวัดมหาธาตุสุพรรณบุรี ซึ่งบันทึกไว้ว่าพระในกรุนี้สร้างเป็นฤๅษี และได้บอกวิธีใช้ เช่น ให้นำชาด้วยน้ำมันหอมและใส่ไว้ในมวยผมเมื่อจะออกศึกสงคราม เป็นต้น

พระเครื่องรางที่พกติดตัวนั้นบางคนก็ห่อผ้าปกไว้ ที่กลัวจะเสียหายก็ถักลวดตาข่ายหุ้มไว้ แต่เดิมไม่นิยมแขวน สิ่งอื่นที่ปลุกเสกด้วยพุทธคุณ เช่น ตะกรุดนิยมใช้คาดเอวไม่ได้ใช้แขวน การแขวนพระเครื่องเริ่มนิยมกันในสมัยรัชกาลที่ ๕ ในสมัยนั้นเด็กๆ ชาวคริสต์นิยมแขวนรูปไม้กางเขน เมื่อ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเสด็จ ตรวจการศาสนาได้ทรงสร้างเหรียญจตุรวิชัยขึ้น เด็กไทย และผู้ใหญ่ที่เป็นพุทธศาสนิกชนก็นิยมแขวนเหรียญดังกล่าว ความนิยมแขวนพระเครื่องก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้น พระเครื่องทั้ง เก่าและใหม่ก็ได้รับความนิยมใช้เป็นเครื่องป้องกันภัยและ ทำให้เกิดสิ่งมงคลแก่ตัว

นอกจากการสร้างพระเครื่องเพื่อบรรจุกรุไว้สืบ ศาสนาแล้ว พระอาจารย์ที่มีภูมิธรรมสำเร็จอภิญญาหรือ ทรงเวทมนต์คาถาก็เริ่มสร้างพระเครื่องขึ้นเพื่อให้ญาติโยม ติดตัวไว้เป็นสิ่งมงคลและเป็นอุบายให้ลูกศิษย์ยึดถือ ไตรสรณคัมภีร์ ประพติตัวดี เตือนใจไม่ให้ทำความชั่ว เช่น ลูกศิษย์ที่ได้รับพระเครื่องของหลวงปู่ศรี วัดอ่ำงศิลา ชลบุรี จะถูกกำชับว่าห้ามด่า ถ้าด่าแล้วพระจะไม่ศักดิ์สิทธิ์ การ ไม่ด่าเป็นอุบายให้คนรู้จักขมขวาจา เมื่อไม่ด่า โอกาสมีเรื่อง รวาทะเลาะวิวาทก็น้อยลง ช่มใจได้บ่อยๆ นานเข้าก็เป็น นิสัย ทำให้ใจเย็นลง

พระวัดปากน้ำหรือบางครั้งก็เรียกว่าพระสมเด็จ วัดปากน้ำ ซึ่งหลวงพ่อดสดสร้างขึ้นแจกแก่ผู้บริจาคเงิน ทำบุญสร้างเสนาสนะของวัด ที่ท่านเรียกว่าพระของขวัญ นั้นท่านแจกให้แก่ผู้ทำบุญ ๒๕ บาทขึ้นไปคนละองค์ไม่ว่า ไครจะทำบุญมากเกินกว่า ๒๕ บาทไปเท่าไรท่านก็ให้องค์ เดียว ซึ่งแสดงว่าท่านไม่ให้เป็นการซื้อขายพระ แต่ภายหลัง พระของท่านได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ วัดปากน้ำได้ สร้างพระขึ้นเป็นจำนวนมากและมีการกำหนดราคา การ สร้างพระแจกหรือพระของขวัญจึงกลายเป็นการสร้างพระ ให้เช่าทำบุญแล้วกลายเป็นพุทธพาณิชย์ไปในที่สุด

ในพระพุทธศาสนานั้นการกระทำที่มีผลดีหรือ ชั่ว หรือที่เรียกว่ากรรมนั้นพิจารณาได้โดยอาศัยเจตนา ของผู้กระทำเป็นหลักใหญ่ในการตัดสิน ถ้ามีเจตนาดีก็ ถือว่าเป็นกรรมดี แต่ก็มีหลักอื่นประกอบคือต้องพูดหรือ ทำตามเจตนาเป็นอย่างดี มีสติ อย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิด ผลที่ดีตามมา นอกจากการพิจารณาด้วยตนเองอันเป็น อัตตวิปัญโญบายแล้ว ยังต้องฟังเสียงผู้รู้ ผู้เป็นนักปราชญ์ เป็น คนดีมีคุณธรรม ซึ่งเป็นไปตามหลักโลกาธิปไตยด้วย หาก ผู้รู้สรรเสริญ ก็เชื่อได้ว่าการกระทำนั้นดี หากผู้รู้ไม่สรรเสริญ หรือตำหนิก็ต้องพิจารณาใหม่ให้ถูกต้อง เจตนาของผู้กระทำ อย่างเดียวแม้เป็นหลักสำคัญก็ไม่เพียงพอ เพราะคนที่ตั้ง

เจตนาดีอาจพูดหรือทำไม่รอบคอบ ไม่ระวังผลเสียที่จะเกิดขึ้นก็อาจเกิดผลเสียหรือเป็นโทษแทนที่จะเป็นประโยชน์ และหากผู้กระทำตั้งใจเจตนาดีและคิดว่าทำรอบคอบดีแล้ว แต่ผู้มีความรู้และเป็นคนดียังเห็นว่าไม่ดีพอ ก็ต้องนำความเห็นนั้นมาพิจารณาแก้ไขการกระทำของตนเสียใหม่

การสร้างพระเครื่องด้วยเจตนาที่จะสืบศาสนา หรือเจตนาให้เป็นบุญกุศลอื่นนั้นได้ค่อยๆ กลายมาเป็นการสร้างพระเครื่องเพื่อหาเงิน ซึ่งอาจเป็นบุญหรือเป็นบาปก็ได้ ซึ่งก็จะต้องดูเจตนาเป็นหลักก่อนและดูหลักย่อยหรือองค์ประกอบอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว เพราะเจตนาของบุคคลไม่มีใครรู้ได้โดยตรง นอกจากตัวผู้ตั้งเจตนา แต่ถึงกระนั้นเราก็ก็นำมาพิจารณาจากการกระทำของผู้นั้น หรือคณะบุคคลนั้นได้ เพราะการกระทำมักจะเป็นเครื่องบอกเจตนา หากก้ากึ่งหรือสงสัยได้ว่าเจตนาไม่ดี ก็ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องหรือร่วมมือ ซึ่งเป็นการไม่ประมาท เพราะหากให้ความร่วมมือ ตนก็เสียประโยชน์และเท่ากับสนับสนุนคนให้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือหาเงินโดยทุจริต อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นพุทธพาณิชย์ จึงต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ พุทธศาสนิกชนมักคิดว่าเราตั้งใจทำบุญ บุญก็เกิดแล้ว หากใครค้ากำไรโดยใช้ศาสนา ก็เป็นเรื่องของเขาเองที่จะต้องรับกรรม การคิดเช่นนี้ถูกในแง่หนึ่ง แต่ไม่ถูกในแง่ที่ไม่ได้ทำหน้าที่พุทธศาสนิกชนที่ต้องป้องกันคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์

ความเป็นพุทธพาณิชย์หรือไม่เป็นอยู่ที่เอาบุญเป็นที่ตั้งหรือเอาเงินเป็นที่ตั้ง ถ้าเอาบุญเป็นที่ตั้งก็ไม่นับเป็นพุทธพาณิชย์ ถ้าเอาเงินเป็นที่ตั้งก็เป็นพุทธพาณิชย์ การเอาบุญเป็นที่ตั้งหรือเอาเงินเป็นที่ตั้งเป็นสิ่งที่เราเห็นได้จากกิจกรรมและวิธีการบอกบุญหรือชักชวนให้ทำบุญว่าเน้นที่บุญหรือเน้นที่เงิน การทำบุญที่สำคัญในพระพุทธศาสนา คือการปฏิบัติธรรม ซึ่งไม่ใช่แต่การนั่งสมาธิแต่รวมถึงการประพฤติปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องต่างๆ ด้วย การทำบุญดังกล่าวเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า

ด้วยปฏิบัติบูชา แต่การทำบุญด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้นเป็นอามิสบูชาซึ่งถือว่าด้อยกว่า ดังนั้นการที่วัดชักชวนชาวบ้านให้ปฏิบัติธรรมก็ย่อมดีกว่าชักชวนให้บริจาคทรัพย์สินเงินทอง และการชักชวนให้บริจาคทรัพย์สินเงินทองอย่างถูกต้องหลักพระพุทธศาสนาก็ดีกว่าการชักชวนให้บริจาคอย่างไม่ถูกต้องหลักพระพุทธศาสนา ส่วนหลักพระพุทธศาสนาถือว่าการทำบุญต้องไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ถ้าพระชักชวนคนให้ทำบุญมากๆ ยิ่งมากยิ่งขึ้นได้บุญมากยิ่งขึ้นงานหมดตัวก็ได้บุญมากที่สุด จึงเป็นคำสอนที่ผิดหลักพระพุทธศาสนา เป็นการโลกที่จะให้ได้ทรัพย์ของศาสนิกชน ซึ่งทำให้เขาหมดตัว ครอบครัวยากลำบากหรือแตกแยก

นอกจากการชักชวนแล้วอาจมีวิธีการที่คดโกง เช่น วัดมีชื่อแห่งหนึ่งชวนประชาชนให้เข้าพระกริ่ง เมื่อเข้าแล้วแทนที่จะได้พระ ทางวัดกลับให้นำไปบรรจุในพระกริ่งองค์ใหญ่ เมื่อถามว่าหากเปิดกรุผู้บริจาคจะได้พระหรือไม่ ก็ตอบว่าไม่ได้ กรณีเช่นนี้อาจมีการโกงคืออาจมีการเวียนเอาพระที่บรรจุมาให้เช่าเช่า การทำเช่นนั้นทำให้ได้เงินโดยไม่ต้องลงทุน ถ้านำพระนั้นไปให้ผู้อื่นเช่าภายหลังก็เป็นการขายพระสองครั้ง โดยนำพระของคนที่บรรจุซึ่งอาจไม่เต็มใจมาหาเงินจากคนหลังและได้เงินถึงสองครั้ง พระท่านอาจแก้ตัวว่าเป็นการบรรจุพระไว้สืบพระศาสนา แต่หากเป็นเช่นนั้นก็ต้องแจ้งล่วงหน้า แต่ที่ไม่แจ้งเพราะมีเจตนาจะไม่ให้คนที่ต้องการได้พระถอนตัวหรือไม่บริจาค การกระทำทุจริตเช่นนี้ย่อมเห็นได้ชัดว่าเป็นพุทธพาณิชย์ซึ่งมุ่งหาเงินโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง หาเงินโดยหลอกลวงชาวบ้านหรือเพื่อให้เขาจ่ายอม คนทำก็ไม่ได้บุญ คนจัดก็ได้บาป หากการจัดการยังทุจริตเช่นนี้ ก็น่าสงสัยว่าเงินจะไม่ได้ใช้ในการทำประโยชน์แก่ศาสนาอย่างที่ผู้บริจาคตั้งใจ แต่น่าจะถูกนำไปใช้ในหมู่ผู้ได้ประโยชน์ที่สมรู้ร่วมคิดกัน

การค้ากำไรเกินควรก็เป็นเครื่องหมายอีกอย่างหนึ่งของพุทธพาณิชย์ พระสงฆ์สมัยก่อนสร้างพระด้วย

ความยากลำบากเพราะท่านต้องหาวัสดุที่เป็นมงคลหรือมีฤทธิ์อำนาจโดยธรรมชาติมาใช้และวัสดุเช่นนั้นก็หายากและหาได้คราวละไม่มาก เช่น ถ้าจะสร้างพระเมฆพัตร์ก็ต้องหาเจ้าน้ำเงินซึ่งเป็นแร่ที่ต้องหาตามแม่น้ำลำคลอง ท่านไม่สามารถสร้างพระเป็นพนักเป็นหมิ่นองค์ได้ แต่เมื่อสร้างแล้วท่านให้เปล่า ให้แก่คนที่สมควรจะได้รับเพราะเป็นคนยึดถือคุณงามความดี ต่างกับการสร้างแบบพุทธพาณิชย์ที่สร้างจำนวนมากด้วยวัสดุที่ซื้อหรือหาได้ง่าย แต่กลับตั้งราคาสูงเพื่อให้ได้เงินมากและได้เงินเร็ว จำนวนที่สร้างยิ่งมากต้นทุนยิ่งลด แต่ท่านกลับให้เขาเกินต้นทุนเป็นร้อยเท่าพระจำนวนมากเช่นนี้ถ้าท่านต้องการสร้างเพื่อให้คนได้เช่ามาก ๆ ก็ต้องตั้งราคาไม่สูง ท่านอาจได้เงินไม่มากและได้เงินช้าแต่ได้อย่างสุจริตและไม่เป็นพุทธพาณิชย์ ไม่ต้องทำตัวเป็นมิจฉาชีพ

การหาเงินทองบางครั้งก็ทำให้ศาสนิกชนเข้าใจศาสนาไม่ถูกต้อง เช่น การสร้างเทวรูปซึ่งเป็นเรื่องของศาสนาอื่นที่แม้พระพุทธศาสนาจะไม่ได้ห้ามแต่ก็ไม่สนับสนุน เพราะพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาที่สูงกว่าเทพทั้งหลายอยู่แล้ว ในปัจจุบันแม้แต่รูปชุกก ซึ่งเป็นชาติหนึ่งของพระเทวทัตและเป็นฝ่ายมิจฉาธิฐิ ก็มีวัดต่าง ๆ สร้างให้ประชาชนบูชา โดยโฆษณาแรงความโลภของคนว่าจะให้ลาภ เพราะชุกกของท่านได้ทรัพย์เงินทองมาก ที่จริงแล้วชุกกนอกจากจะเป็นพระเทวทัตในชาติต่อไปแล้ว ยังเป็นคนตระหนี่ คนเช่นนี้จะให้ทรัพย์ของตนแก่ใครได้เล่า เทวรูปในศาสนาอื่นเช่นเทวรูปในศาสนาฮินดู เช่น พระอิศวร พระนารายณ์ พระพิฆเนศวร เป็นต้น พระสงฆ์โฆษณาให้คนบูชาและเช่าบูชาเทวรูป ซึ่งเป็นช่องทางให้ได้เงินเพิ่ม โดยเฉพาะวัดที่ไม่มีเรื่องพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่จะนำมาใช้โฆษณารายได้ การบูชาเทวรูปก็ยิ่งพอทำเนา บางวัดถึงกับให้บูชาสัตว์ศักดิ์สิทธิ์หรือสัตว์ที่อ้างว่ามีเทวดาประทับอยู่ หรือเคยเกิดเป็นเทวดา สัตว์เหล่านี้มีจะเข้า เต่า เป็นต้น

เรื่องเหล่านี้แม้เป็นช่องทางหาเงินแต่ไม่ใช่สิ่งที่พระพุทธเจ้าเห็นว่าประเสริฐ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่าวัดมุ่งหาเงินมากกว่ามุ่งให้ผู้ทำบุญได้บุญเหล่านี้มีมากมาย นอกจากการให้เช่าพระเครื่องแล้วยังมีวิธีการหาเงินต่างๆ เช่น การโยนเหรียญใส่บาตรเสี่ยงทาย วัดที่มุ่งหาเงินมากๆ มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเพื่อหาเงินทำให้พระสงฆ์ไม่มีเวลาคิดและปฏิบัติธรรม บรรยากาศของวัดก็ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ญาติโยมที่มาทำบุญก็ไม่ได้ฟังธรรมและปฏิบัติธรรม การมั่ววัดคือมาจ่ายสตางค์แล้วก็กลับไป คนที่ตั้งใจทำบุญหรือทำบุญบำรุงวัดก็ได้บุญส่วนหนึ่ง แต่ส่วนที่เป็นเรื่องไม่ถูกต้องก็ไม่ได้บุญ ความรีบด่วนในการทำบุญทำให้บางครั้งก็ไม่มีเวลาแม้แต่จะตั้งใจทำบุญ เช่น ถ้าจะต้องไหว้พระแก้ววัด ก็ต้องรีบกันจนไม่มีเวลาจะคิดว่าอะไรถูกต้องอะไรผิด เพราะมักจะทำตามลำดับที่ทางวัดโฆษณา จบแล้วก็ไปวัดต่อไป การมีกิจกรรมที่เป็นพุทธพาณิชย์ทำให้วัดไม่ได้ทำหน้าที่ของวัดอย่างที่ควรจะเป็น แม้ที่ดินของวัดก็มุ่งใช้ไปในทางหารายได้มากกว่าจะใช้เพื่อเป็นที่สงบใจและเป็นที่คนมาแสวงหาแก่นธรรม

ในปัจจุบันการสร้างพระเครื่องมีทั้งที่วัดสร้างและหน่วยงานต่างๆ สร้าง ส่วนที่วัดสร้างมีทั้งที่เป็นพุทธพาณิชย์และที่สร้างในโอกาสต่างๆ เช่น ฉลองสมณศักดิ์หรือเพื่อนำไปสร้างและซ่อมแซมเสนาสนะ ซึ่งไม่จัดเป็นพุทธพาณิชย์ กับที่อ้างเอาการสร้างและการซ่อมแซมเสนาสนะหรือเรื่องอื่นๆ มาหาเงิน เช่น วัดบางแห่งพระอุโบสถก็มีอยู่แล้ว สวยงามอยู่แล้ว ยังไม่มีเหตุจะต้องสร้างหรือซ่อมพระอุโบสถใหม่ แต่มีการโฆษณาให้เช่าพระเครื่องเพื่อซ่อมพระอุโบสถ การสร้างเจดีย์แล้วให้เช่าพระเครื่องมาประดับเจดีย์ซึ่งไม่มีประโยชน์อันใดและไม่ทำให้เจดีย์เป็นเจดีย์มากขึ้น เหล่านี้เป็นพุทธพาณิชย์อย่างเห็นได้ชัด ส่วนพระที่หน่วยงานสร้างก็มักเป็นไปเพื่อ

การหาเงินหาทุนเพื่อกิจกรรมของหน่วยงาน ซึ่งแม้เป็นเรื่องการกุศลแต่จุดมุ่งหมายคือสร้างพระหาเงินไม่ได้สร้างพระหาธรรม

การสร้างพระเครื่องด้วยเจตนาจะสืบทอดพระศาสนาเพื่อให้คนยึดพระศาสนาเป็นที่พึ่งหรือเพื่อสอนให้คนเป็นคนดีนั้นว่าเป็นการสร้างพระเครื่องที่เป็นบุญ ได้บุญทั้งผู้สร้างและผู้รับ แต่การสร้างพระเครื่องเพื่อมุ่งหาเงินเป็นการสร้างด้วยใจที่ไม่เป็นกุศล ยิ่งมีความโลภ

ความคดโกงอยู่ด้วยแล้วก็บาป บาปที่หลอกลวงคนบาปที่อ้างศาสนาซึ่งเป็นของบริสุทธิ์มาเพื่อประโยชน์อันไม่บริสุทธิ์ และบาปที่การกระทำเช่นนั้นเป็นการทำร้ายศาสนาทำให้คนดูหมิ่นว่าร้ายและพุดถึงศาสนาไปในทางเสื่อมเสีย ยิ่งสร้างยิ่งบาป ถ้าจะสร้างพระเครื่องก็ต้องตั้งเจตนาให้ดี พิจารณางค์ประกอบที่ทำให้กรรมนั้นเป็นกรรมดีและดำเนินการให้ได้อย่างครบครัน ด้วยความรอบคอบระมัดระวังจึงจะเป็นบุญและได้บุญ

